

ügyeinek intézése és felügyelete, az egyházi és oktatási épületek rendben tartása, a pap járandóságának beszédese és a templom földjeinek művelése. A megye fegyvelmező, büntető testülete a *megyeszék* volt. A megye működéséről a 17–18. századból fennmaradt rendtartások, megyetörvények tanúskodnak és festenek plasztikus képet. Mindezt az alsíki Szentgyörgy megyéjében, gazdag adatokra és idézett forrásrészletekre támaszkodva tárja fel a szerző, majd egy fontos és elgondolkodtató kérdést tesz fel: vajon az így funkcionáló megye mint egyházközség székely sajátosság volt, avagy egy földrajzilag hajdan szélesebben elterjedt jelenség nyomait mint magyar reliktumot őrzi, tükrözi ez a székelység körében tovább fennmaradt társadalmi önszerveződés?

A könyv igen részletes tagolása, ami a tartalomjegyzéket fellapozva is szembetűnő, a téma aprólékos kidolgozottságát jól mutatja. A megye javainak, gazdálkodásának, haszonvételeinek és pénzügyeinek részletezése, melyek mind a működés és a feladatok ellátásának anyagi háttérét teremtették meg, mintegy 120 oldalon elevenedik meg az olvasó előtt (V., VI., VII. fejezetek). Ugyanígy terjedelemben szól a szerző a megye egyházi-vallási, valamint oktatási feladatairól s az ezeket ellátó személyekről (VIII., IX., X. fejezetek). A könyv utolsó nagy egysége (XI. fejezet) a „törvényező, fegyvelmező, rendtartó megyét” idézi meg. A megyeszék ítéleteiben megjelenő vétkek példatára a kor világi és egyházi normarendszerét tükröző, érdekes és tanulságos adattár a 18. századból. Megtudhatjuk belőle, hogy büntetés illette

többek között azt a személyt, aki „ünnepet munkával rontott” (ünnepnapon kenyeret sütött, aratott, égetett bort főzött), hosszú időn át nem gyónt, böjtöt szegett, káromkodott, paráználkodott, haragot tartott, hitt a babonában, stb.

A kötetben való tájékozódást, illetve az archív szövegek olvasását és értelmezését a kötet végén elhelyezett rövidítésjegyzékek és mutatók segítik. A téma jellegénél fogva a könyv illusztrációkban nem bővelkedik, de a közölt archív képes levelezőlapok és fotók, a „megyes templomot” és több fakeresztet megörökítő plasztikus rajzok, valamint a szerző igényes színes fényképei szervesen illeszkednek az írásmű témájához.

Mint ismertetésünk elején – a szerző vélekedése alapján – utaltunk rá, e terjedelmes könyv nem monográfia, hanem esettanulmány. Lapjain végigkövetve azonban a bemutatott megye dolgait, a helyi sajátosságokban a megye működésére vonatkozóan általános tendenciák is megjelennek, körvonalazódnak, sok esetben éppen a sorok írójának megfogalmazásában. Így bizonyos értelemben az írásmű monográfiának is mondható. Mindenesetre olyan, alapkutatáson nyugvó, szélesebb értelemben társadalomtudományi munka, mely a gazdaság- és társadalomtörténet, a vallástörténet, a jogtörténet és a néprajz számos területe (vallási néprajz, életmód, gazdálkodás, társadalomnéprajz) számára is új adatokat tár fel, ad közre, rendszerez és értelmez.

Simon András

A pécsi néprajzi műhely új kiadványa az erdélyi és moldvai népi vallásosságról

Pócs Éva (szerk.): Szent helyek, ünnepek, szent szövegek. Tanulmányok a romániai magyarság vallási életéből. L'Harmattan Kiadó – PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék. Bp.–Pécs 2012. 530 old.

A Studia Ethnologica Hungarica sorozat tizennegyedik köteteként megjelenő 2012-es tanulmánykötet a Pécsi Tudományegyetem Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszékén folyó vallási néprajzi kutatások eredményeit mutatja be.

A sorozatban korábban már megjelent egy, a gyimesi magyarság vallási életével, vallásos folklórájával és hiedelemvilágával foglalkozó kiadvány. Ennek folytatása a sorozatba szervesen illeszkedő *Szent helyek, ünnepek, szent szövegek* című kötet,

Mogyorósi Ágnes (1988) – doktorandus, BBTE, Hungarológia Tanulmányok Doktori Iskola, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár, agi.mogyorosi@gmail.com

melynek munkálataiba már nemcsak a pécsi tan-szék tagjai, hanem budapesti és kolozsvári kutatók is bekapcsolódtak, a kutatás pedig erdélyi és moldvai helyszínekre is kiterjedt.

A kötet szerkesztőjének, Pócs Évának előszavát Peti Lehel *Látomások, vallási megtérés és megszállottság. Kommunikáció a transzcendenssel egy erdélyi faluban* című tanulmánya követi, melyben a szőkefalvi Mária-jelenés történetét, hátterét ismerteti. Bemutatja a jelenések központi alakját, a vak Marián Rózsikát, akinek megjelent Szűz Mária, illetve képet kaphatunk látomásairól, a vallási specialistaként való működéséről és legitimációs stratégiáiról is. A tanulmány bemutatja a lokális közösséget, a jelenés óta kialakuló búcsú főbb jellemzőit, az interetnikus és felekezeti együttélés történetét, az együtt élő közösségek egymás közötti versengését és különböző vélekedését a jelenésekről. Az írás fontos részét képezi a különböző egyházi stratégiákat ismertető fejezet, melyből megismerhetjük a jelenés elismertetésére és kisa-játítására tett kísérleteket. Peti Lehel tanulmánya a hivatalos és a népi vallásosság kapcsolatát, illetve annak kettősségét is bemutatja.

Ugyancsak a szőkefalvi esetről szól Györfy Eszter *Csodák és csodatörténetek a szőkefalvi kegyhelyen* című írása, melyben a falu és a terepmunka, illetve az elméleti háttér ismertetése után a csodák és csodatörténetek kapcsán a hitelesség kérdését fejti ki. A lokális egyház legitimációs törekvései kapcsán képet kaphatunk a látomásokról és a csodák *intézményesítésére* tett kísérletekről, majd a szerző a látnoknő, Marián Rózsika csodái mentén részletesen elemzi az *élő szent* szerepének kulturális mintáit. *A csoda közössége – a közösség csodái* címet viselő részben a csoda közösségformáló mivoltáról, illetve a közösségnek a csoda észlelésére és értelmezésére gyakorolt hatását fejti ki a szerző. Ezt követően két életutat ismerhetünk meg a csodák tükrében. Fontos része a tanulmánynak a csoda bizonyítékainak tekintett hálatáblák és az írott tanúságtételek elemzése. Külön szó esik az átalakuló liturgia és a tárgyi világ kapcsán a csoda áthelyeződéséről. A tanulmány megkísérli egy

csodatipológia felvázolását, melynek főbb elemei az égi jelek (az anyagi világ csodás működése, a természetfeletti érzékelhető jelei, spirituális élmények), az égi üzenetek (a jelenések üzenetei, sugallatok, látomások), a segítő csodák (gyógyulások, szerencsétlenségek elhárítása, hétköznapi csodák) és a büntető csodák. Mindezekre a helyszínen készült interjúrészletekkel utal a szerző. A tanulmány mellékletében gazdag interjú szöveggyűjtemény, a nyilvános Mária-jelenések üzenetei és hivatalos iratok, illetve prédikációk olvashatóak, melyek a csodák megélésének és interpretálásának három (individuális, kollektív és egyházi) szintjét érzékeltetik.

A kötetben másodszer megszólaló Peti Lehel írásában (*Imagisztikus rítusok és vallásosság – csángók a szőkefalvi Mária-jelenéseken*) a Szőkefalvára látogató moldvai zarándokcsoportok vallásos tevékenységét vizsgálja. A tanulmány bemutatja látomáskultúrájukat, az imagisztikus rítusok és a vallásosság kapcsolatát. A csángó csoportoknak a jelenéseken való, alulról szerveződő részvétele azért is került a kutatás középpontjába, mert a csiksomlyói búcsút leszámítva nincs olyan magyar kontextusban formálódott búcsú, amelyben tömegesen részt vettek volna az idők folyamán. A szerző rávilágít arra is, hogy a csángók elsősorban a jelenések imagisztikus dimenziójához kapcsolódtak, annak megszűnése, a búcsú intézményesülése óta pedig már nem vesznek részt az eseményen. Elmondható, hogy a tanulmány értékét csak tovább növeli, hogy gazdag interjúanyagából megismerhetjük a csángók látomásait is.

Kajári Gabriella kutatása (*Specialisták és stratégiák a gyimesi imakultúra alakulásában*) a gyimesi imatársulatok vezetőinek hatását vizsgálta. Ebből kiderülnek a vallási önellátás imaéletbeli fokozatai, megismerhetjük az imádkozás életstratégiai mivoltát, a változó elvárásokat és a specialista szerep felvállalását is. A tanulmány külön kiemeli és elemzi a különböző imaalkalmakat, és bemutatja vallási specialisták által haldokló, illetve a halott mellett nyújtott imaszolgáltatás fontosságát és a további változásokat.

Rudasné Bajcsay Márta és Kővári Réka népzeneutatók tanulmánya (*Régi és újabb vallásos énekek a gyimesközéplokiak mindennapjaiban a 21. század elején*) az egyházi népelemek és a vallásos énekkultúra változásait mutatja be. Az olvasó megismerheti a gyimesi keservek szövegvilágát, amelyeket a vallásos életszemlélet tükréiként is értelmezhetünk. A szerzőpáros betekintést nyújt az egyházi népelemek Csíksomlyó közelségében való gyűjtésébe, a halott melletti virrasztási szertartás egyik elemének, az *imádkozónak*, illetve a sirtánsnak szerkezetébe és énekeibe is. A kiemelkedő adatközlők énekeinek közlése mellett az énekesek reflexiói, önreflexiói, kommentárjai és a gyűjtéshez való viszonyulásuk is fontos részét képezik a tanulmánynak.

Csonka-Takács Eszter tanulmánya (*A vallási elemek változása új társadalmi közegben, egy esettanulmány kapcsán*) egy Budapestre költözött gyimesi család példáján keresztül elemzi a vallási elemek új közegben végbement változásait. A tanulmány arra is kitér, hogy a hagyományos közösségből kiszakadó egyén milyen kulturális, vallási elemeket őriz meg, azokat hogyan használja, illetve milyen átalakulások mennek végbe a környezetváltozás következtében. A család gyökereit bemutató rész után a mindennapokat, az élő szokásokat, a szomszédsági viszonyokat, a hétköznapi vallásosságot is megismerheti az olvasó. Egy konkrét eset bemutatása kapcsán (keresztelő) pedig az átmeneti rítusok jelentőségéről kapunk képet.

Balatonyi Judit tanulmánya (*A „csángósba öltöztetett kardszárnyú delfin”. A gyermeklakodalom szerepe a gyimesi magyarok és románok önreprezentációs és identitáskonstrukciós kísérleteiben*) egy gyimesi szokás, a gyermeklakodalom vizsgálata során a régióbeli magyarok és románok etnikai önreprezentációs és identitáskonstrukciós stratégiáit ismerteti. A lehetséges értelmezési keretek felvázolása után a folklorizmusnak az etnikus társadalomban betöltött szerepéről, a különböző etnikai csoportok eltérő értelmezéséről, diskurzusairól, illetve a rivalizáló érdekcsoportokról kaphatunk képet. A román és a magyar

gyermeklakodalomokra összpontosító részben a Szalamás-pataki, a bükkhavasi, hidegségi gyimesi, gyimesbükki és tarhavasi lakodalmasokat ismerteti a szerző. A gyermeklakodalom elemzésével a gyimesi románok és magyarok folklorizmusmal kapcsolatos etnikai koncepcióit, illetve a saját kultúrájuk értelmezése, újragondolása és felhasználása mögötti motivációkat érthetjük meg.

Takács György a csíkszéki ráolvasók eredetkérdését kutatta. Tanulmányából (*„Görget az égbe, villámlik a földön...” A kígyó- és menyétmarásra használt csíkszéki ráolvasók eredetkérdéséhez*) a kígyó- és a menyétmarás gyógyítására elmondott ráolvasások eredetét ismerhetjük meg. A magyarok esetében is románul használt mágiikus szövegekről a szerző megállapítja a román (és távolabbról a balkáni) eredetet, és részletesen bemutatja azokat az interetnikus kapcsolatokat és helyzeteket, amelyek mentén ezek a ráolvasók a románoktól átkerültek a székelység és a gyimesiek hiedelemkörébe.

Iancu Laura írása (*Nyelvpolitikai viszályok összefüggései a vallási műveltséggel és a vallásos tudattal a moldvai magyar katolikusoknál*) a moldvai magyar katolikusok kapcsán vizsgálja a nyelvpolitikai viszályok és a vallási műveltség, illetve a vallásos tudat közötti összefüggéseket. Előbb 19. századi levéltári anyagok alapján bemutatja a nyelvhasználat körüli és a felekezeti konfliktusokat, majd az egyház modernizációs törekvéseit ismerteti. A vallás nyelv(i)ről szóló részben a vallási élet nyelvhasználatának ambivalenciájára mutat rá a szerző. A tanulmány emellett egyes moldvai falvakban végzett kutatások eredményeit is ismerteti, melyben a szóbeliség és az írásbeliség szerepére mutat rá. Összegzőképp a helyi vallásos tudat kerül bemutatásra.

A számos fényképpel, dokumentummal, szöveggyűjteménnyel és helynévjegyzékkel gazdagon ellátott tanulmánykötet jó kiindulópont lehet a romániai magyarság népi vallásosságával foglalkozó kutatók számára, és csak remélni lehet, hogy a vallási néprajz pécsi műhelyének további erdélyi és moldvai kutatásai is hamarosan kiadásra kerülnek majd.

Mogyorósi Ágnes